

STM:n Kysely selvitystyötä varten, erityishuoltopiirien asema

8.6 2018

Vastaajat Elina Nieminen, lakimies Invalidiliitto ry

Ylva Krokfors, sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija Invalidiliitto ry

Mitkä ovat erityishuoltopiirien työssä sellaisia tehtäviä, joita edelleen tulisi jatkaa ja edelleen kehittää?

Erytyishuoltopiirien osaaminen liittyy vahvasti vaikeimmin kehitysvammaisten hoidon tarpeen arviointiin, kotihoidon lomahoidon järjestämiseen, asumispalveluihin ja erityisesti terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluihin jne.

Kaikkein vaikeimmin kehitysvammaisista osan, mutta ei suinkaan kaikkien hoitoa pystytä järjestämään omassa kodissa, vaan tarvitaan tuetumpaa ympärivuorokautista asiantuntevaa hoitoa. Tässä erityishuoltopiireillä on ollut erityistä osaamista ja he voisivat pienimuotoisemmin jatkaa tätä tulevaisuudessa, joskin hoitoa tulee kehittää asiakaslähtöisemmäksi.

Millaisia ja keiden tarpeisiin po. palvelut on tarkoitettu?

Vaikeasti ja monialaisia erityispalveluita tarvitsevat kehitysvammaiset henkilöt ja muut vaativista erityisosaamista tarvitsevista kognitiivisia haasteita ja sairauksia koskevat henkilöt.

Miksi ne ovat vaativia tai erityistä osaamista edellyttäviä? Onko kyse välittömästä

asiakaspalvelusta vai välillisestä asiantuntijapalvelusta tai osaamistuesta?

Asiantuntijapalvelusta ja osaamistuesta.

Mikä merkitys vaativassa erityishuollossa on monialaisuudella tai -ammattillisuudella tai -näkökulmaisuuksella? Mitä se voisi tarkoittaa? Miten tämä kysymys suhteutuu sote-uudistuksen

integraatiotavoitteisiin?

Välttämätöntä näissä on moniammatillinen erityisosaaminen. Erittäin tärkeää, että kattaa tasapuolisesti painottuen sekä terveyden-, sosiaali- ja psykologiseen tarvittavan tuen ja erityisosaamisen.

Toimeksiantomme kohdassa 4.2 kysytään LAPE-ohjelman OT-keskuksista. Millaisiksi näette ohjelman mukaisten keskusten merkityksen mm. erityishuollon palveluja käyttäneiden

osalta?

On tärkeää, että on olemassa osaamiskeskittymiä lapsiin liittyviin asioihin.

Toimeksiantomme 5-kohdassa kysytään rikoksesta tuomitsematta jätettyjen kehitysvammaisten

henkilöiden palvelujen järjestämisestä. Näkemyksenne?

Täytyy olla erityisosaamista, pysyvyys, jatkuvuus, maakunnan järjestämää toimintaa jota ei kilpailuteta vaan kehitetään tarpeita vastaavaksi. Julkisen vallan vastuulla.

Nykyinen lähtökohta vammaisten ihmisten elämisen ja asumisen järjestämisessä - vammasta riippumatta - on, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä (YK-sopimus 19 art.). Tämä tarkoittaa, että vaativakin

palvelu tulee toteuttaa henkilön omaan ympäristöön, ellei kyse ole esimerkiksi kertaluonteisista palveluista (vrt. esim. poliklinikkakäynti erikoissairaanhoidossa), jota on vaikeaa tai mahdotonta lähipalveluna toteuttaa. Mitä vaatimuksia tämä asettaa palveluille ja niiden uudistamiselle?

Esimerkkejä?

Kommentteja liittyen erityishuoltopiirien rooliin vammaiskentällä

Erytishuoltopiirien osaaminen liittyy spesifisti kehitysvammaisiin ja erityisesti vaikeasti kehitysvammaisten laitospäivähoitoon. Esimerkiksi Kårkullan ehdotus siitä että se muodostaisi ruotsinkielisen toimintarajoitteisten palvelukeskuksen, jonne kaikki erilailla toimintarajoitteiset automaattisesti ohjattaisiin, ei ole kannatettava. Tässä vietäisiin myös asiakkailta yhdenvertainen oikeus toteuttaa valinnanvapautta. Meidän ei tule rakentaa monopoleja, jotka voivat erotella ihmisiä diagnoosin tai kielen vuoksi (ks. HBL 29.5.2018 mielipidekirjoitus: Reformer på människans eller producentens villkor?)

Erytisesti muita vammaispalveluita kuin perinteisiä kehitysvammaispalveluita ajatellen, nykyisten erityishuoltopiirien ammattitaito, osaamis pohja on liian kapea ja kehitysvammapainotteinen. Tämän lisäksi syvään juurtuneet kulttuuriset erot arvioida eri toimintarajoitteiden aiheuttamia haittoja ja esteitä sekä niihin liittyviä interventioita, ovat diagnoosipohjaisesti rajoittuneet kehitysvammaisuuteen ja heidän toimintarajoitteisiin. Näin ollen kyky vastata niihin toimintakyvyn rajoitteisiin, joihin ei liity minkäänlaisia kognitiivisia haasteita tai sairaustaustoja on rajoittunut ja vaatii erityistä huomiota. Näemme siis, että nykyiset erityishuoltopiirit eivät kykene ilman merkittävää ammatillista ja kulttuurillista muutosta vastaamaan fyysisesti vammaisten ja eri tavoin toimintarajoitteisten henkilöiden palveluiden järjestämiseen ilman, että ne saattavat rajoittaa perusteettomasti jopa pahimmassa tapauksessa heidän oikeuksiaan.

Millaiseksi näette järjestöjen ja säätiöiden roolit ja tehtävät erityishuollon ja vammaispalvelujen ylläpitämisessä ja kehittämisessä tulevissa uusissa sote-rakenteissa ja toiminnoissa? Konkreettisia esimerkkejä ja ehdotuksia? Millä ehdoilla ja edellytyksillä ehdottamanne voi toteutua? (Pyydämme myös mahdollisuuksien mukaan arvioimaan tai pohtimaan asiaa selvityshenkilö Tuija Braxin esittämien näkökulmien kannalta).

Järjestöillä on vankkaa kokemusta ja osaamista palvelujen ylläpitämisessä sekä kehittämisessä. Näin myös kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisen osalta.

Kolme tärkeintä erityishuoltoon ja vammaisten vaativiin palveluihin liittyvää kysymystä, joihin

maakuntien liikelaitosten tulisi keskittyä 2020-luvulla

Ympäri vuorokautinen asumispalvelu, joihin liittyy hoidon, hoivan ja valvonnan elementti. Vaikeavammaisten henkilökohtainen apu. Vaativat apuvälinepalvelut.

Tarvitaanko tulevien maakuntien liikelaitosten organisaatioon jokin järjestely, joka jatkaa

nykyisten erityishuoltopiirien tehtäviä?

Kyllä

Jos vastasit edelliseen ”kyllä”, kumpi vaihtoehto näistä on tavoiteltavampi:

- Osaaminen on rakennettava toiminnan organisoinnin pääperiaatteen mukaisesti, valtavirtaratkaisuun (esim. elinkaaren mukaisesti).
- Osaaminen on keskitettävä vammaisuus kysymyksen ympärille. **Vastasimme tämän!**

Miten maakuntien tulisi järjestää yhteistyönsä erityishuollon järjestöjen ja säätiöiden kanssa alan kehittämisen kysymyksissä?

- Ensisijassa hankintamenettelyjen kautta
- Yhteistyörakenteiden kautta

19. Vapaa sana

Tulee huolehtia siitä, että ruotsinkieliset vammaiset, mutta myös muut vähemmistökieliin kuuluvat vammaiset henkilöt kuten saamelaiset ja maahanmuuttajat saavat jatkossakin palveluja omalla kielellään.